

Betydelsen av rätt bedömning av elevens kunskaper

Linda Johansson

Camilla Årman Skantze

**Examensarbete 15 p
Examensarbete i lärarutbildningen (EXL600)
Lärarprogrammet
Institutionen för individ och samhälle
Vårterminen 2014**

Arbetets art: Examensarbete 15 högskolepoäng, Lärarprogrammet
Titel: Betydelsen av rätt bedömning av elevens kunskaper
Engelsk titel: The importance of correct assessment of students' knowledge
Sidantal: 26
Författare: Linda Johansson och Camilla Årman Skantze
Handledare: Magnus Fernberg
Examinator: Göran Lassbo
Datum: Mars 2014

Sammanfattning

Bakgrund: Både läroplanen för grundskolan, förskolan och fritidshemmet 2011 (Lgr 11) samt skollagen beskriver elevers rättigheter att uppnå sina kunskapsmål. Vi har valt att skriva om hur elevers kunskaper bedöms i skolan samt hur och när dessa bedömningar görs. Vi har också undersökt hur specialpedagogers/speciallärares kompetenser tillvaratas samt sätts in om det visar att läraren har misstankar om att en elev inte når kunskapsmålen.

Syfte: Vårt syfte med studien är att undersöka hur skolorna kunskapsbedömer elever och hur stödet sätts in om behov finns. De frågeställningar vi kommer utgå ifrån för att ta reda på detta är på vilket sätt görs kunskapsbedömningar? och anpassas klassrumsmiljön för elever med behov av stöd?

Metod: I vår studie har vi använt oss av en kvalitativ metod med en kombination av enkäter samt intervjuer. Enkäterna var anonyma och bestod av mestadels öppna frågor då vi ville ha ut så mycket som möjligt av svaren och svaren var dessutom anonyma då vi förmodade att respondenterna skulle svara mer ärligt då. Intervjuerna var så kallade semistrukturerade intervjuer där huvudfrågorna är fasta och följdfrågorna ger utrymme för avvikelser.

Resultat: Resultatet visade att eftersom alla elever konstruerar sina kunskaper utifrån sina egna förutsättningar är det viktigt att elevers kunskaper bedöms på olika sätt. Resultatet visar också att det är av stor vikt att man som lärare använder sig av muntliga bedömningar för att upptäcka de elever som döljer sina svårigheter. Elever i behov av stöd bör i första hand få arbeta i en anpassad klassrumsmiljö med rätt specialpedagogiskt stöd, vilket om det sätts in på rätt sätt kan leda till att dessa elever når kunskapsmålen.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	1
Forskningsbakgrund	2
Bedömning.....	2
Anpassning och stöd.....	4
Teoretiska utgångspunkter	6
Metod	7
Enkäter.....	7
Intervjuer	7
Urval	7
Etiska ställningstaganden	8
Genomförande och bearbetning.....	8
Resultat och analys	10
Resultat av enkäterna	10
Bedömning	10
Anpassning och stöd	11
Sammanfattning	12
Resultat av intervjuerna	13
Bedömning	13
Anpassning och stöd	13
Sammanfattning	14
Analys av resultaten	15
Bedömning	15
Anpassning och stöd	16
Sammanfattning	17
Diskussion	18
Resultat gentemot forskning, syfte och frågeställningar	18
Slutdiskussion.....	21
Metoddiskussion.....	22
Vidare forskning	23

Referenser	25
Bilagor	27
Bilaga 1	27
Bilaga 2.....	28
Bilaga 3.....	29

Inledning

När vi började diskutera kring vad vi ville skriva om var vi helt överens om att det skulle handla om något som har med elevers kunskaper att göra och om alla elever får de kunskaper de behöver. Vi har upptäckt, då vi varit ute i verksamheten, att det i en klass kan skilja sig väldigt mycket i elevers kunskaper och frågan är *hur* och *när* man gör kunskapsbedömning så att det uppmärksammas om alla elever har de grunder med sig som de behöver för att fortsätta upp i skolåren. Det står i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11) att:

”Skolan ska ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem.”
(Lgr 11 s.13)

Vidare kan vi läsa i skollagen ut kapitel 3 att:

”Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.” (skollagen kap 3 3§)

I båda läroplanen och skollagen står det om elevernas rättigheter att uppnå sina kunskapsmål. Genom vårt arbete och vår kritiska granskning av resultatet kommer vi att se om skolorna arbetar utifrån skollagen och Lgr 11 när det gäller elevernas rättigheter och om skolorna tar det ansvar som de är ålagda att göra.

Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med studien är att undersöka hur skolorna kunskapsbedömer elever och hur stödet sätts in om behov finns.

De frågeställningar vi kommer utgå ifrån är följande:

- På vilket sätt görs kunskapsbedömningar?
- Anpassas klassrumsmiljön för elever med behov av stöd?

Forskningsbakgrund

Under detta stycke kommer vi att behandla tidigare forskning som rör bedömning samt stöd och anpassning. Dessa begrepp ligger också till grund för vår studie.

Bedömning

När läroböckerna infördes under mitten och slutet av 1800-talet blev bedömningen helt annorlunda mot tidigare då det var prästen som genom husförhör kontrollerade vad barnen hade för kunskaper. Nu kunde lärarna se vad eleverna lärt sig under en längre period. Forsberg och Lindberg (2010) visar i sin rapport hur bedömningen har ändrat sig från helt summativ till mer formativ genom åren, forskarna menar då att bedömningen fortfarande är mer summativ än formativ i dagens skolor. Lundahl och Folke – Fichtelius (2010) beskriver att bedömningsforskningen som började på 1990 – talet har visat att formativ bedömning kan förbättra elevers kunskaper avsevärt, både avseende kvalitet och mängd. Forskningen visar också att summativa bedömningar, som traditionella ”papper- och pennaprov” kan ha en negativ effekt på elevers lärande.

Begreppen summativ och formativ kan grovt förklaras som Korp (2011) beskriver det, att summativ bedömning ska visa ett sammanfattande resultat i det som studerats, ett värderande moment t.ex. ett ”fråga-svar-prov”, där eleverna ofta enskilt och utan hjälpmedel ska visa vad de lärt sig. Formativ bedömning används för att förbättra kunskaper i det som studeras och innebär att eleven fortlöpande blir informerad om var den befinner sig i sitt lärande och vad som behövs för att nå målet.

Forsberg och Lindberg (2010) menar att bedömningen idag ligger mycket på prov och skrivningar och om eleven då har fel dröjer gensvaret kanske upp till en vecka och på så vis blir det ingen formativ bedömning för eleven. Med det menar författarna att eleverna då kan ha ”glömt” både frågan och svaret och därför inte tar till sig kunskapen i dess sammanhang på samma vis som om de hade fått responsen direkt (Forsberg & Lindberg 2010).

Ytterligare forskare som forskat mycket kring bedömning och lärande är John Hattie. Forskaren har inriktat sig på hur läraren bemöter och bedömer eleven i olika sammanhang. Tillsammans med Timperley har Hattie skrivit i deras rapport *The power of feedback* (2007) hur viktigt lärarens bemötande till eleverna är. Författaren menar att det är avgörande för bedömningen hur feedbacken ges till eleverna och även på vilket sätt. Hattie och Timperley påpekar också att det är viktigt för bedömningen att eleverna vet svaret på dessa tre frågor: Vart ska jag? Hur ska jag? Hur kommer jag dit?

Ytterligare en forskare som skrivit om bedömning är Helena Korp och hon menar i sin rapport *Kunskapsbedömning – Vad, Hur och Varför?* (2011) att de skriftliga omdömen som ges i skolan har till skillnad från betygen inte den betydelsen att de kan jämföras mellan eleverna och författaren skriver:

”Syftet är i stället att eleverna, vårdnadshavarna och läraren regelbundet ska få en bild av elevens kunskaper i förhållande till målen för att kunna planera för fortsatt utveckling. De har alltså samtidigt en summativ karaktär och ett formativt syfte. Hur de skriftliga omdömena ska utformas bestäms av rektorn på varje skola och har betydelse för

hur väl deras formativa och summativa syften tillgodoses.” (Korp 2011 s.80)

Korp anser att de skriftliga omdömen bör ha mer information av den karaktär som eleverna kan ha användning för till att förstå sina egna kunskaper och dess brister på dem i förhållande till kunskapskraven samt hur de kan utvecklas vidare. Likt de andra forskarna vi beskrivit ovan menar Korp att det är viktigt för elevernas kunskapsutveckling att både eleverna och läraren är medvetna om vilka kunskapsmål samt kriterier som krävs av dem under varje lärandeprocess.

Pettersson (2007) skriver också om hur viktig bedömningen är för den enskilde eleven. Pettersson menar att om man som lärare använder bedömningen på rätt sätt kan den stimulera lärandet hos eleven och också öka elevens tillit till sin egen förmåga. Författaren påpekar dock att hur bedömningen sker påverkar vad och hur eleverna lär sig. Pettersson anser att eftersom lärandet sker på olika sätt för olika elever är det väldigt viktigt hur läraren lägger upp sin undervisning. Författaren menar att både praktisk och teoretisk undervisning är otroligt viktigt för att få med sig alla elever och att också alla elever ska få en chans att klara av de kunskapsmål som undervisningen berör.

Lindberg (2007) skriver att det är viktigt då bedömningen görs på eleverna att man som lärare vet vad man bedömer och hur man bedömer det. Vidare skriver samma författare att man kommit fram till att formativ bedömning främjar elevernas kunskapsutveckling och till skillnad från förr är eleverna nu mer delaktiga i sin egen bedömning. Med det menar Lindberg att i dagens skolor är eleverna själva mer med i bedömningsarbetet och arbetsformer så som kamratbedömning förekommer mer och mer. Genom att arbeta i exempelvis smågrupper som Harrison och Howard (2009/2012) beskriver i sin bok, kan det underlätta för många elever att diskutera i mindre grupper för att visa sin kunskap. Författarna menar att om eleverna får chans att göra detta innan de redovisar inför helklass skapas en stödjande miljö genom dessa gruppdiskussioner vilket också leder till att eleverna vågar visa vad de kan. Vidare menar Harrison & Howard att om läraren går runt och lyssnar av vad eleverna diskuterar kan de också ge en formativ bedömning av eleverna som också ligger till grund för säkerställningen av deras kunskaper.

Harlen & Deakin Crick (2002) skrev i sin kunskapsöversikt *A systematic review of the impact of summative assessment and tests on students' motivation for learning* (som omfattar bland annat bedömningens effekt på elevers prestationer och självförtroende i skolan) att om eleverna får upprepad träning inför prov och tester leder det till sämre självförtroende hos eleverna på låga prestationsnivåer. Vidare skriver författarna att för att eleverna ska nå kunskapsmålen och också veta varför de blir bedömda är det viktigt som lärare att man fokuserar på lärandemålen och sätter elevernas kunskapsutveckling i fokus istället för att lära dem så mycket som möjligt. Författarna poängterar också att det är viktigare att diskutera lärandemålen med eleverna och ge feedback i förhållande till målen än att koncentreras på prestationsmålen. Harlen & Deakin Crick betonar vikten av att se till att syftet med all form av bedömning är tydlig för alla och med det menar författarna även för elever och föräldrar.

Om du som lärare arbetar välplanerat för att utveckla förmågorna hos eleverna och undviker jämförelser av elevernas resultat sinsemellan kommer också elevernas kunskapsnivåer att höjas menar författarna.

Anpassning och stöd

Eftersom målsättningen med ”En skola för alla” är att alla elever skall kunna känna sig delaktiga och inkluderade i den sociala miljö som skolan bör vara, ställer det höga krav på skolorna och dess personal. (Persson 2013) Persson skriver att det är en stor utmaning att motverka att elever stöts ut genom att ge dem en möjlighet att utvecklas och lära utifrån sina förutsättningar. Enligt författaren är det vanligaste skälet till att elever behöver stöd problem av det socioemotionella slaget och ofta i förening med beteendestörning. Dessa elever har oftast inga svårigheter att klara kunskapskraven men fodrar särskilda insatser då deras skolsituation är besvärlig. Persson skriver vidare att det av skolan krävs att den kan ta emot alla barn oberoende av skillnader i förutsättningar för att den ska kunna vara inkluderande. Dessutom är det en viktig del i elevers demokratiska uppfostran att de får möjlighet att vara tillsammans och dra lärdom av varandras olikheter. Brodin & Lindstrand (2010) skriver att elevers möjligheter till lärande försämras om de exkluderas från den ”vanliga” klassen. Då eleven exkluderas fråntas denna möjlighet att inkluderas i en skola för alla. Vidare menar författarna att det ofta i en vanlig klassrumsmiljö är så att lärare lyfter fram elevers avvikande beteende och vad som är socialt acceptabelt beteende i en klass. Ansvaret läggs då på eleven och denne objektifieras istället för att bemötas som en person i klassrummet.

Nilholm (2005) menar att forskningen om specialpedagogik brukar delas in i två grundläggande perspektiv. Dels ett perspektiv som är mer traditionellt, individualistiskt perspektiv som utgår ifrån medicin och psykologi. Det andra perspektivet är ett alternativt perspektiv med betoning på hur sociala faktorer har betydels för elevers skolproblem. Nilholm skriver att specialpedagogiska behov inom de alternativa perspektiven ses som sociala konstruktioner istället för elevers individuella tillkortakommanden. På så sätt ses den traditionella specialpedagogiken som den som konstruerar individen som problembärare.

Ett annat perspektiv som Nilholm (2005) beskriver är dilemmaperspektivet. Begreppet dilemma förklaras av författaren som valsituationer, eller målkonflikter, där det inte finns ett självklart svar på hur man ska agera. Författaren menar att skolan som system ständigt står inför ett dilemma när man dels ska ge alla elever en liknande utbildning, samtidigt som man måste ta hänsyn till elevers olikheter när det gäller erfarenheter, egenskaper och förmågor. Alla dessa olikheter kräver att skolan anpassar undervisningen så att målet som är att eleverna ges en liknande utbildning kan nås.

Sammanfattning

Vilken sorts bedömning som utförs i skolan är oerhört viktigt då det finns lika många sätt att skapa kunskap för den enskilde eleven som det finns egna erfarenheter. Samtliga forskare är överens om att det är av stor vikt att använda sig av både teoretiska och praktiska

arbetsformer när det gäller elevers kunskapsbedömning. En formativ bedömning som gärna inkluderar kamratbedömningar är oftast det som ger eleverna bäst förutsättningar för att nå sina kunskapskrav och för att klara av sina resterande skolår.

Att skolan ser att inkluderingen för elever med behov av stöd är viktigt samtidigt som lärare och specialpedagoger står inför dilemman där elevers olikheter gör det svårt att föra en undervisning som går ut på att alla elever tar till sig kunskap på samma sätt. Elever konstruerar sin kunskap utifrån erfarenheter, egenskaper och förmågor och behöver därför undervisas på det sätt som är bäst för att varje individuell elev ska kunna nå sina kunskapsmål. Detta innebär att alla skall få gemensamma erfarenheter och kunskaper, men samtidigt måste elever också bemötas utifrån sina olikheter.

Teoretiska utgångspunkter

För att få svar på våra frågeställningar har vi valt att utgå från ett konstruktivistiskt perspektiv där Justesen och Mik-Meyer (2011) menar att eleverna konstruerar sin egen kunskap på olika sätt även om informationen är samma till alla, beroende på vilka erfarenheter de bär med sig. Personligen lär sig eleverna själva genom att ta del av information och sedan konstruera den till sin egen kunskap utifrån egna erfarenheter (Justesen & Mik-Meyer, 2011). Då vi förklarar begreppet konstruktivism använder vi oss av Silwa Claessons (2007) bok *Spår av teorier i praktiken: några skolexempel*, där hon benar ut olika teorier i det vardagliga läraryrket. Hon förklarar att det viktigaste är att man som lärare ser att alla elever har olika erfarenheter och en klassrumsundervisning kan uppfattas på lika många olika sätt som det finns elever och det är viktigt som lärare att man anpassar undervisningen efter det. Skolans och lärarens uppdrag är att följa skollagen samt läroplanen och dessa planer har ett antal regler och riktlinjer som ska följas när det gäller hur eleverna bedöms. Dessa regler och riktlinjer är lika för alla individer, oavsett om du har svårigheter eller inte, och det är skolans skyldighet att ge eleverna kunskaper på olika sätt. Claesson (2007) betonar vikten av att man som lärare måste ta hänsyn till varje individs förmågor utifrån egna erfarenheter. Samma författare menar att det är lika viktigt att komma ihåg att inte bara elevers uppfattningar av lärandet kan vara olika utan också lärares uppfattningar kan skiljas åt.

”Det ena problemet som konstruktivismen brottas med är alltså att lärare inte alltid har en egen vetenskapligt uppdaterad kunskap när det gäller det de ska undervisa om, och det andra problemet är hur läraren ska förmås utveckla alla sina elevers tänkande.” (Claesson 2007 s.29)

Justesen och Mik-Meyer (2011) beskriver också att man istället för konstruktivism kan stöta på begreppet socialkonstruktivism som förtydligar att vi har med teorier som rör hur människor tillsammans med andra konstruerar sin verklighet, i detta fall sina kunskaper.

Metod

I vår studie har vi använt oss av en kvalitativ metod med en kombination av enkäter samt intervjuer. Justesen och Mik-Meyer (2011) beskriver en sådan metod som vanlig när man i en undersökning både vill ha en förklaring till bestämda samband och samtidigt vill ha en förståelse för desamma. Även Klapp (2013) skriver att det är sällan som ett val av endast en vetenskaplig metod är bäst utan man kan välja flera metoder för att undersöka en frågeställning eller fenomen. I detta fall ville vi ha mer förståelse för hur kunskapsbedömningar görs och när specialpedagoger/speciallärare sätts in vid upptäckten av elevers behov.

Enkäter

Vi valde att i vår webbaseradeenkät använda oss mestadels av öppna frågor som alltså inte är försedda med fasta svarsalternativ. Trost (2012) skriver att han i allmänhet brukar varna för öppna frågor vid enkäter då det kan vara tidsödande att sammanställa de skrivna svaren då en del skriver långa utförliga svar och andra skriver inget alls. Vi valde trots allt detta då vi var ganska tydliga med vår inriktning och var beredda på att svaren kunde bli väldigt olika beroende på hur de svarande som Trost beskriver det, associerar till frågorna. Se bilaga 1

Intervjuer

Valet av att intervjua specialpedagoger och att använda oss av kvalitativa intervjuer, var för att få deras synvinkel på hur kunskapsbedömningar görs på deras skolor och om undervisningen anpassas för elever med svårigheter. Vidare ville vi också ta reda på hur dessa ser på elever med svårigheter på skolorna. Kvale & Brinkmann (2009) beskriver kvalitativa intervjuer som en form av intervjuer där det inte finns så mycket standardregler och dessa forskningsintervjuer har också samma spännvidd som ett samtal mellan människor. Vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjuer då vi ville nå fram till specialpedagogernas professionella åsikter och tankar kring ämnet. Justesen och Mik-Meyer (2011) beskriver denna metod som bra om du vill använda dig av en rad huvudfrågor men ostrukturerade följdfrågor som kan ge ytterligare information som vi inte hade förutsett och som också kan leda till intressanta diskussioner som de ostrukturerade följdfrågorna kan skapa. Se bilaga 2

Urval

Vi valde att inrikta studien på enbart kommunala skolor i tre kommuner i Västra Götaland. Anledningen till att vi begränsade oss till dessa tre kommuner var att de låg geografiskt bra för oss då vi skulle genomföra intervjuer i en av kommunerna. Varför vi valde just kommunala skolor är att varje kommun har egna riktlinjer som skolorna ska följa och eftersom tiden för studien var så begränsad hade vi ingen möjlighet att jämföra exempelvis de kommunala skolorna med friskolor i samma kommuner. Vi valde också att rektorerna skulle svara på enkäten för att det är deras ansvar att bedömningarna görs på skolorna. Valet av att intervjua specialpedagoger i en av dessa kommuner gjordes därför att vi vill jämföra deras svar med vad rektorerna anser om bedömning och hur dessa utförs. Eftersom det är speciallärare/specialpedagoger som sätts in för att stötta elever som behöver tillfällig eller långvarigt stöd för att kunna ha en chans att nå kunskapsmålen i år 3. Eftersom vår utbildning

inriktar sig på åldrarna F-3 valde vi att endast intervjuva rektorer samt speciallärare som ansvarade för dessa åldrar.

Vi valde anonyma webbaserade enkäter då vi ville att rektorerna skulle kunna svara så ärligt som möjligt. Vi resonerade så att om deras namn kom med på enkäten skulle svaren bli anpassade efter vad som står i skollagen/läroplanen och inte hur det faktiskt ser ut i verksamheterna. Dock kan vi inte vara säkra på att svaren nu är helt ärliga, men vi tror att chansen har blivit större genom anonymiteten. Vi valde också även att intervju svaren skulle vara anonyma av samma anledning som vid enkäterna då det är lättare att vara ärlig i sina svar.

Etiska ställningstaganden

Vetenskapsrådet (2002) tar upp fyra etiska regler att förhålla sig till när man ska utföra intervjuer och enkäter. Dessa fyra regler är:

- Informationskravet som handlar om att respondenterna ska informeras om forskningens syfte.
- Samtyckeskravet som innebär att respondenterna själva får bestämma om sin medverkan i undersökningen.
- Konfidentialitetskravet innebär att respondenternas personuppgifter förvaras så att obehöriga inte kan ta del av dem.
- Nyttjandekravet innebär att all den information vi samlat in inte används utanför vår studie.

Vi gick informerade rektorerna och specialpedagogerna via telefon om dessa fyra etiska förhållningssätt samt skickade även ut ett personligt brev till dem som inte svarade då vi ringde. Informationen vi gav var syftet med vår studie, att deras deltagande var frivillig, att deras personuppgifter skyddas samt att all den information vi samlar in under intervjuerna samt enkäterna endast kommer användas i vår studie. Se bilaga 3

Genomförande och bearbetning

Vi har använt oss av en enkät som skickades ut till 18 rektorer för F-3 på kommunala grundskolor i tre kommuner i Västra Götaland. Vi utförde också två intervjuer med specialpedagoger i en av dessa kommuner för att kunna jämföra hur det är att arbeta i verksamheten respektive ha ansvaret för verksamheten. Frågorna berörde hur skolor arbetade kring elevers kunskapsbedömningar och rutiner kring dessa. Vi hoppades att få en uppfattning på vad som görs på skolorna om det visar sig finnas svårigheter hos elever och även vilka rutiner skolorna har kring detta. I undersökningen fanns även frågor som egentligen är lite utanför området för att lättare kunna analysera deras faktiska tankar kring elevernas kunskaper och eventuella behov. Vi analyserade svaren vi fick ut av både enkäterna samt intervjuerna och jämförde dem sedan med den tidigare forskning som vi tittat på kring kunskapsbedömning hos elever.

När vi kontaktade de 18 rektorerna samt specialpedagogerna fick vi svar av flertalet rektorer att de inte hade tid samtidigt som andra svarade att de gärna hjälpte till, vid samtalen berättade vi att enkäten endast tog 10 minuter att besvara. Efter två veckors arbete hade vi endast fått två enkätsvar vilket gjorde att vi fick skicka ut en påminnelse, då denna påminnelse inte gav

något resultat skickade vi ut ytterligare en och det resulterade i fem svar till. Sammanlagt fick vi av de 18 enkäter vi skickade ut endast sju svar totalt. Dessa påminnelser var dock inte, anser vi, påtryckningar som Trost (2012) tar upp i sin bok. Där menar författaren att det är skillnad på påminnelser och påtryckningar och eftersom våra svar var anonyma fanns det ingen möjlighet för oss att veta vilka som svarat eller inte. Vi bad dessutom om ursäkt i den sista påminnelsen ifall det skulle vara så att någon som fick det mailet redan hade svarat.

Då resultaten av enkäterna kommit in började vi att sammanställa dem genom att gå igenom varje fråga och låta varje rektors svar ha en egen färg för att vi lättare skulle se vilken rektor som sagt vad. Eftersom enkätsvaren var anonyma valde vi färger istället för att kunna urskilja deras svar. Färgerna kommer dock inte synas i varken resultatet eller analysen, mer än att rektorerna är döpta efter färger, utan var mer en hjälp för oss. Innan vi gick ut och genomförde intervjuerna frågade vi om det var okej att vi kom båda två. Då respondenterna svarade att det var okej bestämde vi att vi intervjuade en specialpedagog var och den som inte höll i intervjun satt i bakgrunden och antecknade. Den som höll i intervjun spelade också in hela samtalet på sin mobil så att vi sedan kunde gå igenom intervjun noggrant efteråt. När vi transkriberade intervjuerna valde vi att ta bort alla pauser, alla utfyllnadsord som ehh, öhh och liknande då vi citerar respondenternas svar.

Trots de få svaren ansåg vi att de svar vi fått in kunde jämföras med de två intervjuer vi gjorde med specialpedagogerna i en av kommunerna. Dessa intervjuer jämfördes sedan med rektorernas enkätsvar för att se om synsättet var samma för de som arbetar för att elever med svårigheter får de stöd som krävs för att de ska kunna uppnå sina kunskapsmål med de som har ansvaret för att dessa säkerställs.

Resultat och analys

Vi kommer att lägga upp avsnittet så att resultaten av enkätsvaren samt från intervjuerna redovisas var för sig, analyseras och sedan jämföras med varandra samt med vad som står i läroplanen och skollagen.

Resultat av enkäterna

Under detta avsnitt kommer vi presentera de resultat vi fick av våra enkäter och vi kommer att sammanställa dem under två rubriker som representerar våra frågeställningar.

Bedömning

Resultatet visar att samtliga skolorna har rutiner för att säkerställa elevernas kunskaper. De rutiner som finns är någon form av kartläggning/screening som sedan skickas vidare till specialpedagog/stödteam om det visar sig att eleven har svårigheter. Det vi ser är att alla skolor har tillgång till specialpedagog i någon form och specialpedagogen är också inblandad när det gäller kunskapsbedömning hos elever i de flesta fall.

”Vi har en kommungemensam läs- och skrivplan som vi följer. Vi följer upp elevernas resultat på de nationella proven. Vi gör också klassanalyser varje termin.” (Blå rektor)

”Uppföljning i samtliga ämnen varje termin, olika kartläggningar görs kontinuerligt under året. Pedagogiska planeringar i varje ämne där bedömningar görs och kunskapskraven är nedbrutna till varje årskurs. (kommunövergripande). Elevhälsan följer upp åtgärdsprogram.” (Lila rektor)

Svaren stämde överens med det läroplanen säger, d.v.s. att det är skolans ansvar (rektorn) att varje elev inhämtar och utvecklar kunskaper, och i skollagen att eleverna ska ges den ledning och stimulans de behöver i sitt lärande utifrån sina egna förutsättningar/erfarenheter vilket resultatet också visade. Resultatet visar på att det på en skola endast utförs skriftliga kunskapsbedömningar.

”Kunskapsbedömningen görs skriftligt.” (Grön rektor)

Korp (2011) skriver att det finns många olika begrepp i kunskapsbegreppet där förståelse och faktakunskap är två av dessa begrepp. Korp menar vidare att fakta och förståelse är beroende av varandra, författaren menar är det viktigt att eleverna kan få uttrycka sin kunskap på andra sätt än enbart skriftligt. I läroplanen står det under en likvärdig utbildning att:

”En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för

utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.”
(Lgr 11 s. 8)

Resultatet visar att alla skolor har tillgång till speciallärare/specialpedagog på skolan att tillgå. Dock visar inte resultatet hur stor tjänst som varje speciallärare/specialpedagog har på varje skola. Resultatet visar också att kunskapsbedömningen på skolorna görs mestadels av specialläraren/specialpedagogen, dock visar ett av resultaten att det endast är läraren som utför kunskapsbedömningen även fast skolan har tillgång till både speciallärare samt specialpedagog.

”Vi har tillgång till både speciallärare/specialpedagog på skolan.”
(Grön rektor)

”Lärare gör kunskapsbedömningen på skolan”. (Grön rektor)

Anpassning och stöd

Resultatet visar att även om det inte behövs en diagnos för att en elev ska få extra stöd krävs det ändå ett åtgärdsprogram eller en kartläggning innan extra resurser sätts in.

”Lärarna har en check/Idélista där de kan se vad man kan pröva, dessa åtgärder ska prövas i ca 6 v sedan gör lärarna en enkel kartläggning samt skriver ett ärende till elevhälsoteamet. Elevhälsoteamet svarar och vid behov bjuder in lärarna för diskussion om vidare åtgärder. Rektor beslut om upprättande av åtgärdsprogramprogram efter kartläggning/utredning. Åtgärdsprogramprogram ska följas upp/utvärderas efter ca 6-8 v.” (Lila rektor)

”Vi har en arbetsgång för elevhälsaarbetet som beskriver hur lärare ska gå tillväga om de uppmärksammar att elever riskerar att inte nå målen. Där kan elevhälsans personal stödja, utreda och handleda. Rektor kan ta beslut om stödinsatser som kan behövas på olika nivåer.”
(Blå rektor)

Resultatet visar också att om en elev ska få extra stöd måste ett formellt beslut fattas av rektor, lärarna kan alltså inte ta egna beslut om de ser att elever i klassen har svårigheter.

”Om en elev behöver åtgärdsprogram tar rektor beslut om det.” (Grön rektor)

”Rektor skall fatta beslut om det är särskilt stöd, i form av särskild tex undervisningsgrupp, enskild undervisning”. (Röd rektor)

Enkätsvaren visar att undervisningen anpassas i klassrummet för alla elever och främst för dem som har svårigheter. Resultatet vi fått visar att rektorerna tycker det är viktigt att inte exkludera de elever med svårigheter utan det är främst i klassrumsmiljön som anpassningen ska göras för att eleverna ska känna sig trygga.

"Här finns många anpassningar att göra och det är framför allt här som det mesta ska göras så att eleven får den anpassning som den behöver inom klassens ram." (Blå rektor)

"Varje elev har rätt till att få en anpassad läromedel utifrån dens behov. Bildstöd ges ofta i klassrummet, individuellt schema, IPAD, laptop med program som är utprovade med elev och pedagog och specialpedagog." (Lila rektor)

"Det är utifrån elevens svårigheter. Det kan handla om resurstöd i form av fler vuxna, det kan vara varierat material, digitala hjälpmedel mm." (Brun rektor)

Detta arbetssätt styrks i Lgr 11 under god miljö för lärande på s. 10 att:

"Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära." (Lgr 11 s. 10)

Resultatet visar tydligt att alla skolor anpassar klassrumsundervisningen efter varje elevs behov och rektorerna framhåller hur viktigt det är att se varje elev som en enskild individ.

"Den lärande miljön anpassas utefter elevens behov. Pedagogiken och verktygen anpassas." (Ljusblå rektor)

Sammanfattning

Resultatet visar att samtliga rektorer svarat att det finns goda rutiner på skolorna som ska följas. Rektorerna menar att det är viktigt att elever med svårigheter får vara kvar i klassrummet och att anpassningarna i första hand ska ske där tillsammans med läraren. Om det visar sig att misstankar finns att en elev har svårigheter svarade samtliga rektorer att skolan har klara planer på hur dessa elever ska få rätt stöttning så tidigt som möjligt. Resultatet visar också att respondenterna har det konstruktivistiska perspektivet i åtanke då de menar att elever ska få stöttning i klassrummet i första hand likt det vi beskrivit tidigare i vår teoretiska utgångspunkt. Nämligen att dessa elever ska få kunna konstruera informationen till kunskap utifrån sina egna erfarenheter och behov.

Resultat av intervjuerna

Under detta avsnitt kommer vi presentera resultatet av intervjuerna med de två specialpedagogerna och vi kommer även här att sammanställa dessa resultat under de två rubriker som vid enkäterna.

Bedömning

Resultatet visar att det finns tydliga direktiv på hur man ska gå tillväga då man kartlägger elevernas kunskaper.

”Ja det finns goda rutiner, även om de inte alltid följs.” (Pedagog 1)

”Alla skolor har lokala elevhälsoplaner. I kommunen finns läs och skrivplaner och matematikplaner för att följa eleverna utveckling och sätta in åtgärder när eleverna inte når målen.” (Pedagog 2)

Resultatet visar också att skolorna har som ambition att detta arbete ska vara förebyggande, men hjälpinsatserna kopplas oftast in då eleven redan har misslyckats. Ofta hinner det gå så långt att eleverna redan ”misslyckas” innan stödet sätts in.

”Vi arbetar förebyggande på organisation och gruppnivå för att försöka förhindra att elever hamnar i svårigheter, men tyvärr, allt för ofta hamnar vi i åtgärderna, när eleven redan har misslyckats.” (Pedagog 2)

Anpassning och stöd

Resultatet visar att trots att det finns tydliga kommunala handlingsplaner och ambitioner om att arbeta förebyggande för eleverna, kommer hjälpen/stöttningen in allt för ofta för sent då eleverna redan har ”misslyckats”. Brodin & Lindstrand (2010) skriver att elever tidigt lär sig att själva ta på sig skulden då de misslyckas kunskapsmässigt i skolan och när/om de själva försöker göra sin röst hörd tas de inte riktigt på allvar. Oftast har redan läraren och föräldrarna fattat ett beslut som de tror kommer fungera bäst för eleven.

”Vi behöver bli bättre på att samtala med eleverna och få deras röst. Vi vuxna gör oss ofta som företrädare för eleverna.” (Pedagog 2)

Det står i Lgr 11 under skolans värdegrund och uppdrag att:

”Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende.” (Lgr 11 s. 9)

”Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära.” (Lgr 11 s. 10)

Detta styrks även av Persson (2013) som påpekar att yngre barns självuppfattning påverkas av deras skolprestationer och detta tolkar vi som att presterar man dåligt i skolan så ser man sig själv som mindre ”duktig” och har då också svårare att lära sig. Samma författare beskriver i

boken hur elever utvecklar färdigheter i att dupera människor i dess omgivning till att tro att de kan läsa bara för att visa att även de duger. Persson skriver också att otryggheten för dessa elever är stor eftersom de ständigt riskerar att bli avslöjade.

På frågan om undervisningen anpassas i klassrummet blir inte resultatet så självklart.

”Både ja och nej. Det finns en ambition till att det skall vara så, men det fungerar inte alltid i verkligheten. Hur väl det fungerar är avhängigt på hur intresserad pedagogen är av barn i behov av särskilt stöd.” (Pedagog 1)

Persson (2013) skriver att motviljan till att ändra klassrumsmiljön kan vara att läraren kan tvingas konfronteras med sina egna misslyckanden. Författaren menar han då att det i dessa tillfällen kan vara så att läraren känner att den misslyckas med sitt läraruppdrag då man inte lyckats få med sig alla elever i undervisningen. I Lgr 11 under en likvärdig utbildning står det tydligt att:

”Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.” (Lgr 11 s. 8)

”Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.” (Lgr 11 s. 8)

På frågan om alla skolor har tillgång till speciallärare/specialpedagog visar resultatet att alla skolor inte hade utbildade speciallärare/specialpedagoger och att antal elever varierar naturligtvis efter hur stort behovet av stöd är.

”Nej, inte utbildade speciallärare.” (Pedagog 1)

”Nej inte på alla, men de stora skolorna har det.” (Pedagog 2)

Sammanfattning

Resultatet visar att specialpedagogerna menar att det ska finnas goda rutiner för att säkerställa elevernas kunskaper, men tyvärr följs inte alltid dessa. Det råder delade meningar hos respondenterna om hur väl anpassningarna i klassrummen sker då det finns elever med svårigheter. Anpassningen fungerar oftast väl men det beror helt och hållet på hur klassläraren ställer sig till elever i behov av särskilt stöd. Resultatet visar också att respondenternas svar återspeglar det som vi tidigare tagit upp i vår teoretiska ansats, där vi hänvisar till Claesson (2007) som menar att det är lärarens ansvar att ta hänsyn till varje elevs förmågor utifrån deras egna erfarenheter och behov.

Det finns kommunala planer för kartläggning/screening och hur, när och vad som ska testas, det är dock så att trots en ambition att arbeta förebyggande för att stötta elever i deras utvecklingsidor kopplas speciallärare/specialpedagoger in när eleven redan har misslyckats.

Analys av resultaten

Under detta avsnitt kommer vi analysera både svaren från enkäterna och svaren från intervjuerna under de två rubriker som vi tidigare nämnt.

Bedömning

Resultatet visar att det finns tydliga rutiner som ska följas, men att de inte alltid följs så som det ska. Rutinerna brister då specialläraren/specialpedagogen kopplas in då eleven redan "misslyckats" och får då som uppgift att "jobba ikapp" så eleven kommer till samma nivå som övriga klasskamrater. Resultaten visar också på att det är klassläraren som gör de första bedömningarna, men om misstankar finns att eleven inte kommer uppnå sina kunskapsmål är det nu specialpedagogen som går in och gör ytterligare tester.

*"Lärare och speciallärare/pedagog gör kunskapsbedömningen."
(Brun rektor)*

"Mentor /klasslärare gör löpande bedömningar. När de ser att eleven befäras att inte nå målen tar denna hjälp av specialpedagog som hjälper till med fördjupade utredningar för att kartlägga vad eleven kan behöva extra hjälp med." (Pedagog 2)

På frågan om hur bedömningen görs på eleverna visar resultatet att det finns kommunala planer för kartläggning som skolorna ska följa. Resultaten visar också att kunskapsbedömningen ska göras både skriftligt och muntligt för att för eleverna ska kunna visa sina kunskaper på bästa sätt, dock svarade rektor grön att på deras skola görs bedömningen endast skriftlig.

"Kunskapsbedömningen görs skriftligt." (Grön rektor)

"Kunskapsbedömningen görs både muntligt och skriftligt." (Blå rektor)

"Det finns kommunal gemensamma planer för kartläggning. Vilka tester som skall användas, när de skall göras. Testerna görs både skriftligt och muntligt osv." (Pedagog 1)

I forskningsbakgrunden såg vi att flertalet författare och forskare betonar vikten av att både praktisk och teoretisk undervisning för att underlätta för eleverna rent kunskapsmässigt och för att lärarna ska kunna bedöma eleven på ett rättvist sätt. Detta är inte minst oerhört viktigt för de elever som skapat egna strategier för att få kunskap t ex en bra hörförståelse som kompensation för en mindre bra läsförståelse. Lika viktigt är det att upptäcka de elever som har läsflytet men inte läsförståelsen så tidigt som möjligt för att upptäcka elever med svårigheter men som döljer det. Harlen & Deakin Crick (2002) poängterar vikten av en välplanerat arbetssätt hos läraren där man undviker att jämföra elevernas resultat sinsemellan utan istället fokuserar på den enskilde elevens och dennes resultat. Detta styrks även av

pedagog 2 där denne poängterar vikten av att samtala med eleverna och arbeta förebyggande så att hjälpen inte kommer in då eleven redan hunnit misslyckats.

”Vi behöver bli bättre på tidiga insatser, som förebygger att elever hamnar i svårigheter. Vi behöver bli bättre på att samtala med eleverna och få deras röst. Vi vuxna gör oss ofta som företrädare för eleverna.”

Anpassning och stöd

Det ska inte behövas en diagnos för att eleven ska ha rätt till det stöd som hon/han behöver. Pedagog 2 svarade att en utredning kan vara bra för lärarna och speciallärarna/specialpedagogerna att tillgå då den visar upp elevernas starka respektive utvecklingssidor.

”Nej, det skall inte behövas en diagnos för att få stöd. En utredning är bara bra för att vi skall veta vad elevens starka respektive utvecklingssidor är.”

Persson (2013) poängterar i sin bok att alla elever med skolplikt enligt regeringsformen, som är en av våra grundlagar, har rätt att få grundläggande utbildning kostnadsfritt. Vidare skriver Persson att om en elev är i behov av särskilt stöd ska skolan erbjuda detta och i första hand ska stödet ges inom den klass/grupp som eleven tillhör. Författaren påpekar också vikten av att stödinsatser sätts in tidigt så att elevernas kunskaper ska kunna säkerställas i ett tidigt läge oavsett om diagnos har ställts eller inte.

Resultatet av enkäterna visar att alla skolor följer det som står i både läroplan samt skollag medan resultaten på intervjuerna visar brister i både rutiner och arbetssätt. Om skolorna inte följer läroplanens riktlinjer kan elever hinna ”misslyckas” och känna dåligt självförtroende innan hjälp sätts in, detta trots att det tydligt står i läroplanen att skolan ska skapa trygghet och lust att lära.

Resultatet visar att ambitionen från både rektorer och speciallärare/specialpedagoger är att undervisningen anpassas men att det tyvärr inte fungerar så överallt. Vi ser att resultatet vi fått från enkäterna inte riktigt stämmer överens med de svar vi fått från intervjuerna där pedagog 1 anser att det inte fungerar så som det sägs i verksamheten.

”Det finns en ambition till att det skall vara så, men det fungerar inte alltid i verkligheten.” (pedagog 1)

Rektorerna har svarat att eleverna får stöd och anpassning och vi menar att det inte bara är att ge ett annat läromedel, som rektorer lila, brun och ljusblå skrivit, för att underlätta för eleverna utan ibland kanske läraren måste ändra sitt arbetssätt och arbetsformer. Persson (2013) poängterar att även om lärarna vill individualisera undervisningen för alla elevers olika behov tillgodoses kan skolans regelverk sätta gränser för hur mycket läraren kan anpassa innehållet och arbetsformerna. Författaren menar han att det oftast inte spelar någon roll om du som lärare försöker att ändra arbetsformer och arbetssätt om inte skolans regelverk tillåter

att du gör det. Alltså finns det omständigheter som gör att det inte alltid fungerar att anpassa klassrumsmiljön så att alla elever kan få sina kunskaper tillgodosedda trots lärarnas ambitioner.

Trots att resultatet visar att alla skolor har speciallärare/specialpedagoger att tillgå visar det sig att alla tyvärr inte är utbildade. Resultatet visar också att de mindre skolorna i vissa kommuner inte har tillgång till speciallärare/specialpedagog.

”Nej, inte utbildade speciallärare.” (pedagog 1)

Persson (2013) menar att det som på en skola anses betraktas som ett problem och som kräver att specialläraren/specialpedagogen kopplas in kan på en annan skola lösas inom ramen för den vanliga pedagogiska verksamheten och det är detta vi menar då vi säger att läraryrket är så komplext. Vår tolkning styrks av Nilholm (2005) där han menar att som lärare ställs du inför dilemmat att du å ena sidan vill att alla elever ska bedömas utifrån sina egna förutsättningar och behov samt inte jämföras med andra, men å andra sidan är det just sådana jämförelser som är en grundläggande del av vår kultur i skolan. (Nilholm 2005)

Sammanfattning

Det vi ser är att resultaten från enkäterna liknar resultaten från intervjuerna. Både rektorerna och specialpedagogerna har svarat att det är viktigt att varje elev har rätt till den anpassning och stöd som eleven behöver för att klara sina kunskapskrav som skolan ställer på dem. Resultatet skiljer sig lite mellan de som arbetar utanför klassrummen (rektorerna) med de som arbetar inne i klassrummen (specialpedagogerna) på vissa frågor både vad gäller bedömning samt anpassning och stöd. Dock visar resultatet också att ambitionen om att varje elev har rätt till anpassning och stöd finns på alla skolor, men att det är omständigheter som gör att detta ibland är svårt att genomföra.

Diskussion

Under detta avsnitt kommer vi att diskutera resultatet gentemot forskning samt resultatet gentemot syfte och frågeställningar. Därefter har vi en rubrik under vilken vi reflekterar över vårt val av metod. Vi avslutar arbetet med tankar kring vidare forskning samt hur vi skulle kunna tänka och göra annorlunda när det gäller metoder vid ett annat uppsatstillfälle.

Resultat gentemot forskning, syfte och frågeställningar

Nilholm (2011) menar att då didaktik är centralt i forskning om skolan så är inte bara frågorna, hur undervisar jag om ett område, hur bör jag lägga upp det, varför bör jag lägga upp det på det viset, vad blir resultatet, av yttersta vikt utan den avgörande frågan är, hur når jag alla elever med varierande förutsättningar? Denna sista fråga menar Nilholm är avgörande för att kunna skapa en inkluderande skola, en skola för alla. Dessutom innebär frågan att man närmar didaktiken till specialpedagogiken då forskning visar att elever i behov av särskilt stöd sällan behöver en speciell didaktik. Brodin & Lindstrand (2010) skriver att då det med en diagnos oftast följer med en ”påse pengar” som gör det möjligt för eleverna att få stöd, vill oftast rektorn att eleven diagnostiseras innan extra resurser sätts in. Vårt resultat motsäger dock detta då samtliga rektorer på frågan om det behövs en diagnos innan stöd sätts in svarar:

”Nej, det ska inte behövas en diagnos för att en elev ska få tillgång till stöd.” (Samtliga rektorer)

Vidare skriver Brodin & Lindstrand (2010) att det allra bästa för eleverna hade varit om elever inte hade behövt en diagnos eftersom det ofta medför att eleverna får bära en ”stämpel” med sig genom skolåren och även ut i vuxenlivet. Vårt resultat visar att målet är att eleverna ska få den hjälp de har rätt till och det även så tidigt som möjligt. En av respondenterna förklarar ovanstående på följande sätt:

”Vi behöver bli bättre på tidiga insatser, som förebygger att elever hamnar i svårigheter. Vi behöver bli bättre på att samtala med eleverna och få deras röst. Vi vuxna gör oss ofta som företrädare för eleverna.” (Pedagog 2)

Nilholm (2005) beskriver ett perspektiv att se på specialpedagogiska behov så att det är skolan i sig som skapar problem, snarare än eleven. Han menar att den traditionella specialpedagogiken konstruerar eleven som problembärare istället för att det är skolan som system som skapar problemen för eleven. Även Persson (2013) tar upp detta då han skriver att förklaringen till att det finns inlärningssvårigheter hos elever ibland kan vara att det orsakas av skolan i sig, vare sig det gäller låg begåvning eller sociala störningar hos eleverna. Liknande resultat har vi också fått fram då en av respondenterna menade på att klassrumsundervisningen inte alltid anpassas efter elevernas behov utan den genomförs på samma sätt för alla elever.

”Både ja och nej. Det finns en ambition till att det skall vara så, men det fungerar inte alltid i verkligheten. Hur väl det fungerar är avhängigt på hur intresserad pedagog är av barn i behov av särskilt stöd.” (Pedagog 1)

Persson (2013) skriver också att genom att analysera de organisatoriska brister som finns i skolan och även effektivisera verksamheten, skulle sannolikt bättre förutsättningar för alla elevers utbildning kunna skapas.

Tillsammans med en av rektorernas uttalande om vikten av att skolan samarbetar med förskola för att få information om elevens tidigare kunskapsnivå, styrks författarnas åsikter om att skolmiljön i sig kan vara orsaken till en elevs svårigheter. Om en elev får bristfälliga kunskaper av de grundläggande kunskaperna redan från början kan eleven inte bygga vidare på dessa längre upp i skolåren och då kan elevens lust att lära försvinna.

”Tidiga insatser är nödvändigt. Kontakt med förskolan och deras pedagogiska arbetssätt är otroligt viktigt för att underlätta för eleverna.”(Ljusblå rektor)

Detta styrks av vår forskningsbakgrund där vi även har nämnt Skolinspektionens sammanställning av forskningsresultat av forskaren John Hattie (2010) och att forskaren menar att en undervisning ska vara väl planerad och att eleverna vara väl medvetna om vad som krävs av dem.

Hur når man de elever som har skrivsvårigheter och inte klarar av att skriva, men ändå har en hög kunskapsnivå inom sig? Harrison & Howard (2009/2012) påpekar vikten av att som lärare använda sig av samtal i sin bedömning av eleverna för att kunna utläsa elevernas förståelse och också kunna göra en mer rättvis bedömning då det finns elever som har svårt motoriskt och inte kan skriva. Även Persson (2013) skriver om att det viktigt att ge de elever som har svårigheter i skolarbetet möjlighet till att diskutera angående uppgiften med sina lärare. Här styrks vårt resultat av båda författarnas åsikter då både rektorerna samt speciallärarna svarade att både muntliga samt skriftliga bedömningar ska göras.

”Testerna görs både skriftligt och muntligt för eleverna.” (Pedagog 1)

”Kunskapsbedömningen görs både muntligt och skriftligt.” (Blå rektor)

I forskningsbakgrunden tar Forsberg & Lindberg (2010) upp att skolan nu blivit mer formativ än tidigare och genom vårt resultat ser vi att skolorna har en ambition att arbeta mer formativt. Kunskapsbedömningarna görs nu oftast både skriftligt och muntligt och därmed kan man nu mer tillförlitligt se elevernas faktiska kunskaper. Korp (2011) menar, likt det vi skrivit i forskningsbakgrunden, att effekterna av olika bedömningspraktiker helt beror på det pedagogiska sammanhanget både på individ- och skolnivå. Detta innebär att innehållet i undervisningen, vilket arbetssätt man väljer, klassrumskulturen och elevers olika förutsättningar har stor betydelse för hur en bedömningsform kan påverka elevens resultat. Vårt resultat visar på att ambitionerna på de olika skolorna om att varje elev ska få den undervisning den har rätt till och om anpassning och stöd behövs även bli tilldelat detta finns, men att det inte alltid blir så.

”Varje elev har rätt till att få ett anpassat läromedel utifrån hans/hennes behov. Bildstöd ges ofta i klassrummet, individuellt schema, IPAD, laptop med

program som är utprovade med elev och pedagog och specialpedagog.” (Lila rektor)

”Här finns många anpassningar att göra och det är framför allt här som det mesta ska göras så att eleven får den anpassning som den behöver inom klassens ram.” (Blå rektor)

”Vi arbetar förebyggande på organisation och gruppnivå för att försöka förhindra att elever hamnar i svårigheter, men tyvärr, allt för ofta hamnar vi i åtgärderna, när eleven redan har misslyckats.” (Pedagog 2)

Även Lindberg (2007) tar upp bedömningens konsekvenser där hon menar att med enbart summativ bedömning riskerar eleverna med svårigheter att uppleva bedömningen som stämplande eller dömande. Om de formativa aspekterna istället betonas mer kan bedömningen upplevas som mer stödjande, likt kamratbedömningen vi beskrivit tidigare.

Pettersson (2007) tar också upp orsaker som gör att bedömningen är svår att göra eller i värsta fall inte går att utföra. I vissa fall kan det vara så att eleven egentligen kan men inte fått chansen att visa det eftersom undervisningens arbetssätt är för enformiga eller att det eleven gör i skolan alternativt utanför skolan inte kommer fram till läraren. Vidare skriver Pettersson att om bedömningen ska stödja lärandet är det viktigt att eleven får kännedom i både hur de lär sig samt hur bedömningsprocessen går till. Om läraren tydligt talar om syftet och centrala innehållet på elevens nivå genom t ex en pedagogisk planering får eleverna en klarare bild av vad som förväntas av dem och vad det är som ska uppnås och varför. Som vi tidigare skrivit påpekar Hattie och Timperley (2007) vikten av att eleverna vet svaren på Vart ska jag? Hur kommer jag dit? Och hur går jag vidare? För att eleven ska känna delaktighet och veta vad som ska bedömas och varför. Genom detta arbetssätt får eleverna en helt annan lust till att lära eftersom de vet vad det förväntas av dem och får en bild av vad man kan använda kunskaperna till i framtiden.

När det gäller bedömning av elevers kunskaper måste man som lärare gå in och upptäcka vilka kunskaper som finns och det måste göras på olika sätt. Lundahl & Folke – Fichtelius (2010) skriver att kunskapsbedömningar inte bara är en fråga om elevernas lärande och självkänsla utan det är också främja lärarens kunskapsutveckling om barns lärande, om den görs på rätt sätt. Vidare skriver författarna att en bedömning som är gjord på rätt sätt ger läraren kunskap om vad eleverna förvärvat i undervisningen. Ofta kan detta ses som en utvecklingsgång där elevernas ”tysta” kunskaper kommer till ytan menar Lundahl & Folke – Fichtelius. Resultatet av vår studie påvisar att det är av stor vikt att läraren ständigt dokumenterar elevernas kunskaper för att eleven i slutändan ska få en så rättvis bedömning allternativt ett så rättvist betyg.

”Det är viktigt att läraren följer elevens kunskapsutveckling och dokumenterar det på något sätt. Detta är underlag för skriftliga omdömen och betyg.” (Grön rektor)

Det står också i Lgr 11 under rektorns ansvar att det är viktigt med ett bra samarbete mellan lärare, förskollärare och fritidspedagoger för att stödja varje elevs utveckling och lärande samt att den samverkan skapar förutsättningar för en samsyn och ett förtroendefullt samarbete. Detta kunde vi också se utifrån det resultat vi fått fram genom arbetets gång.

”Viktigt är att skapa en öppen och ett förtroendefullt samarbete med föräldrarna, fritidspedagoger samt annan personal på skolan så att arbetet anpassas för eleven och att inläringssituationer blir så gynnsamma som möjligt för eleven.” (Blå rektor)

Harlen & Deakin Crick (2002) påpekar att det är viktigt som lärare att undvika att eleverna misslyckas på exempelvis prov då det får en negativ effekt på elevernas självförtroende samt även på deras senare engagemang i skolarbetet. Ett tips som författarna ger är att låta eleverna göra provet då deras lärare anser att de fått tillräcklig kunskap för att klara kraven som ställs på dem.

Resultatet visar att om en lärare upptäcker att en elev inte kommer nå kunskapskraven meddelas detta till rektorn som i sin tur kopplar elevhälsoteam, speciallärare/specialpedagoger osv.

”Vi har en arbetsgång för elevhälsarbetet som beskriver hur lärare ska gå tillväga om de uppmärksammar att elever riskerar att inte nå målen. Där kan elevhälsans personal stödja, utreda och handleda. Rektor kan ta beslut om stödinsatser som kan behövas på olika nivåer.” (Blå rektor)

Vidare kan man läsa i skollagen kapitel 3 under 8§ att:

”Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, genom uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska detta anmälas till rektorn. Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation.” (Skollagen kap 3 8 §)

Slutdiskussion

Vi ser, av de resultat vi fått som både enkäterna och intervjuerna visar och då vi jämför dem med litteratur och forskning, hur komplex läraryrket egentligen är. Det är oerhört svårt för en ensam lärare i ett klassrum att kunna anpassa undervisningen, tillgodose och ”se” alla elevers styrkor och utvecklingssidor när klasserna är så enormt stora på vissa skolor.

”Både ja och nej. Det finns en ambition till att det skall vara så, men det fungerar inte alltid i verkligheten. Hur väl det fungerar är avhängigt på hur intresserad pedagogen är av barn i behov av särskilt stöd.” (Pedagog 1)

*”Här finns många anpassningar att göra och det är framför allt här som det mesta ska göras så att eleven får den anpassning som den behöver inom klassens ram, dock svårt att anpassa fullt ut då elevgrupperna är så stora.”
(Blå rektor)*

Det kan möjligtvis vara så att personalen upptäcker de elever som är utåtagerande med svårigheter, men hur når man de elever som vi tidigare tagit upp som döljer sina svårigheter? Så som skolorna i många fall ser ut idag är det näst intill ett omöjligt uppdrag att nå alla elever om du arbetar ensam i klassrummet. Om alla elevers olika behov ska bli tillgodosedda krävs hjälp utifrån från t ex speciallärare/specialpedagog. Dessa är till stor hjälp då elevernas kunskaper ska bedömas, på det sätt som passar eleven bäst, och i förlängningen blir då även denna hjälp stöd till rektorn som har det yttersta ansvaret för att alla elever når kunskapsmålen enligt läroplanens direktiv.

”Vi arbetar förebyggande på organisation och gruppnivå för att försöka förhindra att elever hamnar i svårigheter, men tyvärr, allt för ofta hamnar vi i åtgärderna, när eleven redan har misslyckats.” (Pedagog 2)

”Vi har en arbetsgång för elevhälsoarbetet som beskriver hur lärare ska gå tillväga om de uppmärksammar att elever riskerar att inte nå målen. Där kan elevhälsans personal stödja, utreda och handla. Rektor kan ta beslut om stödinsatser som kan behövas på olika nivåer.” (Blå rektor)

”Vi följer en arbetsgång som vi arbetar utefter. Start i arbetslaget för vidare arbete i elevhälsoteam (EHM), elevhälsokonferens (EHK) tillsammans med föräldrar.” (Ljusblå rektor)

Då alla elever konstruerar sina kunskaper utifrån sina egna erfarenheter och förutsättningar är det viktigt att de eleverna med behov av stöd får det på det sätt de bäst kan använda sig av det samt att insatserna sätts in innan eleverna hunnit misslyckas. I första hand bör klassrumsmiljön anpassas så att dessa elever behåller sin sociala trygghet och med rätt specialpedagogiskt stöd kan detta räcka långt.

”Vi behöver bli bättre på tidiga insatser, som förebygger att elever hamnar i svårigheter. Vi behöver bli bättre på att samtala med eleverna och få deras röst. Vi vuxna gör oss ofta som företrädare för eleverna.” (Pedagog 2)

Metoddiskussion

Vårt val av enkäter som skulle besvaras av rektorer kan så här i efterhand ses som ett sämre val eftersom vårt underlag inte blev så stort då många valde att inte svara. Ett bättre val hade varit att även be lärare i samma kommuner om att besvara enkäterna så att underlaget hade kunnat bli större och därmed bättre.

Valet av att enkäterna var helt anonyma även för oss har gjort det svårare att jämföra resultaten från enkäterna med intervjuerna. Det hade varit både bättre och mer givande om vi vetat om vilken kommun arbetade i för att då också kunna välja ut specialpedagoger därifrån. Med vår metod vet vi inte om specialpedagogerna arbetar på samma skola eller ens i samma kommun som de rektorer som svarat gör. Hade vi gjort om studien hade vi inte valt att enkäterna skulle vara anonyma även för oss.

Valet att ha en kvalitativ metod där vi använde oss av både enkäter samt intervjuer kändes som ett bra val även nu efter studien. Detta därför att vi, liksom Justesen och Mik-Meyer (2011) samt Klapp (2013), anser att vi fått mer förståelse av de frågeställningar vi valde att utgå ifrån. Författarna menar på att genom att kombinera dessa två metoder får man som forskare en djupare förståelse än om man enbart använder sig av kvantitativa enkäter. Trots att Trost (2012) varnade för öppna frågor i enkäter anser vi att de utförliga svar vi fick på de öppna frågorna inte var så tidsödande att sammanställa och för oss gav de mycket till studien eftersom så få svarade. Det vi förstår är om vi haft betydligt fler rektorer som svarat hade dessa öppna frågor gjort sammanställningen mycket mer komplicerad.

Om vi ska analysera hur tillförlitlig och trovärdig vår undersökning är känner vi att på den korta tid samt med de lilla underlag vi hade att arbeta kring tror vi inte att resultatet hade blivit så mycket mer annorlunda. Svaren vi fick kändes trovärdiga, det är ingen som har målat upp något som vi kunde ifrågasätta och därför känner vi att tillförlitligheten i dessa tre kommuner är trovärdig. När det gäller intervjuernas reliabilitet känner vi att med tanke på det som Kvale Brinkman (2009) skriver angående reliabiliteten och hur vida intervjupersonerna kan ändra sina svar under ett annat intervjutillfälle eller till en annan intervjuare anser vi att våra frågor riktades till deras profession. Därför anser vi att respondenterna inte kunnat ge ett annorlunda svar oavsett vem/vilka som intervjuar dem om dessa frågor ställs. Med respondenternas profession i åtanke samt med våra egna erfarenheter inom ämnet tolkar vi Kvale Brinkman (2009) som så att validiteten i resultaten kan tolkas olika beroende på hur insatt du som forskare är i ämnet eller hur du vill att resultaten ska bli. Med det menar vi att eftersom vi är så insatta i ämnet sedan tidigare kan det vara så att vi ifrågasatt för lite då vi analyserade intervju svaren och därmed kanske inte fastställt validiteten fullständigt. Däremot kan vi inte uttala oss om hur resultatet hade blivit om vi gjort en mer omfattande undersökning med fler kommuner.

Vidare forskning

Eftersom vi fick så dåligt gensvar i de tre kommuner vi valde hade det varit intressant att göra en liknande studie med fler kommuner inblandade. Att även inkludera lärare i studien för att se hur de upplever hur det fungerar i skolan hade gjort även det att undersökningen kunnat bli mer detaljrik och intressant.

Därför skulle det vara ett naturligt steg att utöka antalet enkäter och intervjuer för att se om vi kunde få ett mer tillförlitligt svar. Som vi tidigare talat om bör vi i så fall välja att enkät svaren

inte är anonyma så att vi kan se om resultaten stämmer när vi sammanställer, oberoende på om det är rektorer, lärare eller specialpedagoger/speciallärare som svarar och vilken kommun de arbetar i.

Ett annat intressant alternativ hade varit att göra en helt kvalitativ studie med enbart intervjuer av alla respondenter för att få en djupare förståelse för hur man på skolorna arbetar med bedömning och elevers eventuella anpassning och stöd. Det hade varit intressant att se om resultaten hade blivit likadana när alla respondenterna svarar vid personlig kontakt i en intervjusituation.

Referenser

- Brodin, J. & Lindstrand, P. (2010). *Perspektiv på en skola för alla*. Uppl. 2:1 Lund: Studentlitteratur.
- Claesson, S. (2007). *Spår av teorier i praktiken: några skolexempel*. 2., [utökade] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Harrison, K. & Howard, S. (2012). *Bedömning för lärande i årskurs F-5 – inne i "the Primary Black Box"*. (M.Oscarsson, övers.). Stockholm: Stockholms universitetsförlag (Originalarbete publicerat 2009)
- Hattie, J. (2012). *Synligt lärande för lärare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Justesen, L. & Mik-Meyer, N. (2011). *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Klapp, A. (2013). *Storskaliga studier i forskning om barn och ung*. I Erlandsson, S. & Sjöberg, L. (red.), *Barn- och ungdomsforskning: metoder och arbetssätt*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2., uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Lindberg, V. (2007). *Bedömning i förändring*. I Lindström, L. & Lindberg, V. *Pedagogisk bedömning*. 4., uppl. Stockholm: HSL förlag.
- Lundahl, C. & Folke – Fichtelius, M. (2010). *Bedömning i och av skolan - praktik, principer, politik*. I Lundahl, C. & Folke – Fichtelius, M. (red), *Bedömning i och av skolan – praktik, principer, politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, B. (2013). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. 3., uppl. Stockholm: Liber.
- Pettersson, A. (2007). *Bedömning – varför, vad och varthän?* I Lindström, L. & Lindberg, V. *Pedagogisk bedömning*. 4., uppl. Stockholm: HSL förlag.
- Trost, J. (2012). *Enkätboken*. 4:2., [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska

- Forsberg, E. & Lindberg, V. (2010). *Svensk forskning om bedömning – en kartläggning*.

Hämtad 2013-11-16 från:

http://www.vr.se/download/18.6e3f84f912af3e345e78000720/1284453100159/2010_02.pdf

Harlen, W. & Deakin Crick, R. (2002). *A systematic review of the impact of summative assessment and tests on students' motivation for learning*. Hämtad 2013-12-18 från:

<http://eppi.ioe.ac.uk/cms/LinkClick.aspx?fileticket=Pbyl1CdsDJU%3D&tabid=103&mid=1968>

Hattie, J. and Timperley, H. (2007). *Review of Educational Research* March 2007, Vol. 77, No. 1, pp. 81–112 DOI: 10.3102/003465430298487 Hämtad 2013-11-22 från:

<https://login.ezproxy.server.hv.se/login?url=http://rer.sagepub.com/content/77/1/81.full.pdf+html>

Korp, H. (2011). *Kunskapsbedömning: vad, hur och varför?: [kunskapsöversikt]*

Stockholm: Skolverket. [Elektronisk] Tillgänglig:

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2666>

Nilholm, C. (2005). *Specialpedagogik – vilka är de grundläggande perspektiven?* Hämtad 2013-12-14 från:

http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/nilholm2_10.pdf

Nilholm, C. (2011). *Bryggor behövs mellan forskningen och skolan*. Hämtad 2014-01-20 från:

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/artikelarkiv/bryggor-1.157778>

Skolinspektionen (2010). *Framgång i undervisningen - En sammanställning av forskningsresultat som stöd för granskning på vetenskaplig grund i skolan*. [Elektronisk] tillgänglig:

<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Om-oss/sammanfattningforskningsoversikten.pdf>

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, Lgr11* hämtad 2013-12-16 från:

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>

Skollag (2010:800). *Skollagen* (2010). Hämtad 2013-12-16 från:

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K3

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. [Elektronisk] tillgänglig:

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilagor

Bilaga 1

Enkätfrågor

- Har skolan rutiner för att säkerställa elevers kunskaper?
- Om ja, hur ser de ut?
- Finns det speciallärare/pedagog att tillgå på skolan?
- Om det uppmärksammas att en elev riskerar att inte nå sina mål, hur går ni då tillväga?
- Vem gör kunskapsbedömningarna på en elev som ni misstänker inte når sina mål?
- Hur görs kunskapsbedömningarna för att avgöra om en elev behöver extra stöd, muntligt eller skriftligt?
- Tas någon form av formellt beslut angående om en elev behöver extra stöd?
- Hur tidigt sätts stöd in om det finns misstanke om svårigheter?
- Hur anpassas undervisningen i klassrummet om de finns elever med svårigheter?
- Behövs en diagnos för att en elev ska få stöd?
- Hur inkluderas föräldrar i sina barns kunskaper eller svårigheter i skolan?
- Övrigt
Finns det några andra tankar kring att säkerställa elevers kunskaper som Du tycker vi bör lyfta i vår C-uppsats?

Bilaga 2

Intervjufrågor

- Hur många skolor jobbar du på? Och i så fall hur många procent har du på varje skola?
- Hur många elever hjälper du ungefär?
- Ser du att skolorna har rutiner för att säkerställa elevernas kunskaper?
- Finns det speciallärare att tillgå på alla skolor i er kommun?
- Vem gör kunskapsbedömningarna på eleverna där du arbetar? Och hur görs de?
- Behövs det en diagnos för att eleverna ska få stöd?
- Är det din uppfattning att undervisningen i klassrummet anpassas om det finns elever med svårigheter?
- Blir du delaktig i alla elever eller blir du enbart inkallad då eleverna visar att de har svårigheter?
- Hur görs bedömning på elevernas kunskaper idag?
- Övrigt → är det något mer du vill tillägga som rör elevers kunskapsbedömning?

Bilaga 3

Lärarstudenter som behöver hjälp till vår C-uppsats

Hej!

Vi har försökt att nå er via telefon, men inte lyckats därför hoppas vi att ett personligt brev går lika bra.

Vi är två lärarstudenter som läser på Högskolan Väst i Trollhättan och är färdiga nu i januari 2014. Vi håller nu på att skriva vår C-uppsats och undrar om det är okej att vi mailar ut en enkät till er? Enkätsvaren skall vi sedan utgå ifrån då vi skriver vår uppsats. Uppsatsen kommer att handla om hur skolor gör kunskapsbedömningar på eleverna i årskurs F-3 och frågorna handlar i grund och botten om dessa bedömningar men också rutiner vid elevers svårigheter. Enkäterna kommer också vara anonyma och är det så att det inte är okej att skicka en enkät till er vill vi gärna att ni säger det. Det är endast du som rektor som vi vill besvarar enkäten.

Har ni fler frågor får ni gärna höra av er till någon av oss:

Linda Johansson → linda_johansson87@hotmail.com eller 0738-455765

Camilla Årman Skantze → millase@gmail.com eller 070-7272672

Mvh

Linda & Camilla